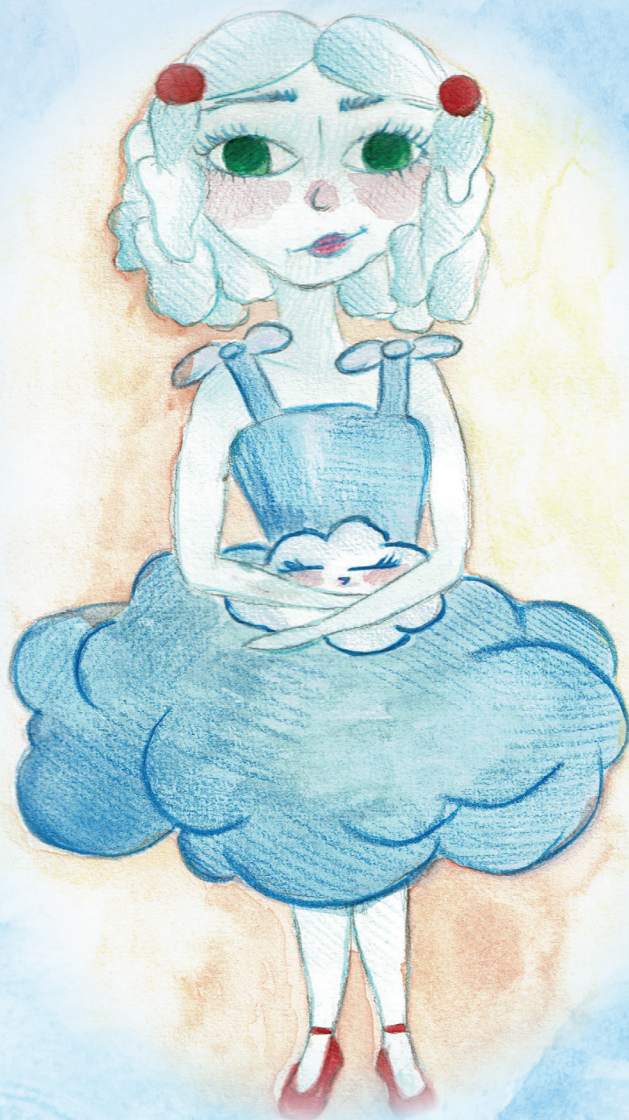

ILZE AIZSILA

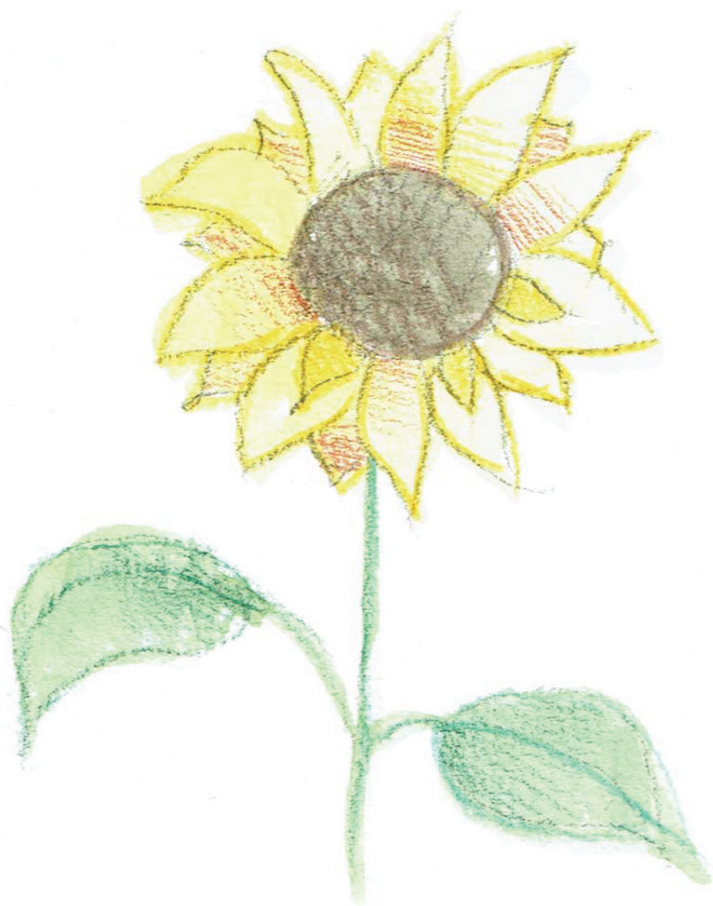

TEIKSMA PAR BABĪTI

ILZE AIZSILA

Projekts "Daudzinām Babīti"

TEIKSMA PAR BABĪTI

UDK 821.174-93-3
Ai880

PAR PROJEKTU "DAUDZINĀM BABĪTI"

Projekta pieteicējs:

Projekta idejas un teiksmas autore:

Ilustrācijas:

Literārā redaktore:

Izdevniecība:

SIA "Kelmo"

Ilze Aizsila

Kate Daniela Mičule

Ieva Melgalve

"Iedvesmas grāmata"

Grāmata izdota 2021. gadā Rīgā, ar Babītes novada pašvaldības finansiālu atbalstu projektu konkursā "Ģimenei. Videi. Izaugsmei Babītes novadā".

ISBN 978-9934-550-48-5

TEIKSMA PAR BABĪTI

Pirms dažiem tūkstošiem gadu, lai gan precīzi nevar zināt, jo gadus tur neviens neskaitīja, aiz trejdeviņiem debesjumiem kādā mākoņvalstībā piedzima ilgi gaidītais mākoņkaraļu bērns. Princese Babīte. Viņas acis bija debes-zilas, ar zaļiem lāsumiņiem.

– Ar zaļiem lāsumiem? – Tas bija kas neredzēts. Mākoņkaralienei no izbrīna atvērās mute, un viņa žigli aizsāva to ciet ar pūkaino delnu.

Karalis domīgs slīdēja pa mākoņpils zāli, līdz nostājās uz mākoņbalkona un ieskatījās debesjumā. Visapkārt slīdēja mākoņļaudis. Viņi bija teju neatšķirami. Daudzi būvēja

mākoņu mājas, bet tad uzsūtīja tām viesuļus, kas tās iz-
jauca. Citi veidoja tiltus, kuri ļodzījās, ļodzījās, līdz izjuka.
Mākoņbērni veidoja mākoņdzīvnieciņus, spēlējās ar tiem,
bet drīz vien visi sajuka kopā un pārvērtās par mākoņputu
pikuci. Tā viņi vadīja dienas un nakts: veidoja un jauca, lai
bezzēdzīgi veidotu no jauna. Visiem bija, ko darīt, bet neviens
nešķita laimīgs.

– Mākoņkaralistei nepieciešamas pārmaiņas, un tās nesīs Babīte, – karalis svarīgi paziņoja. Viņš, nostājies pie Babītes šūpuļa, raudzījās viņas neparastajās acīs.

– Kādas pārmaiņas? – karaliene sašņobīja seju un iešūpināja princesīti.

– Mākoņkaralistes atjaunināšana!

Karaliene gan baidījās no krasām pārmaiņām kā no pērkona negaisa, bet saprata, ka karalim ir taisnība.

Mākoņgalms raudzīja, lai mazajai mākoņatvasītei nekā netrūktu – līdz pat laikam, kad viņa pieauga, iemācījās visas mākoņvalstībā iegūstamās zināšanas un saņēma drosmi pateikt, ka viņai vajagot ko vairāk.

Vecāki sapratās bez vārdiem. Bija pienākusi diena, kad mākoņprincese jāsūta īpašā skolā, kas sniegtu viņai spējas atgriezt mākoņvalstībā dzīvesprieku. Karaļu pārim nu bija jāizlemj, uz kuru planētu bērnu sūtīt: no tur iegūtās pieredzes un gudrībām bija atkarīga mākoņvalstības nākotne.

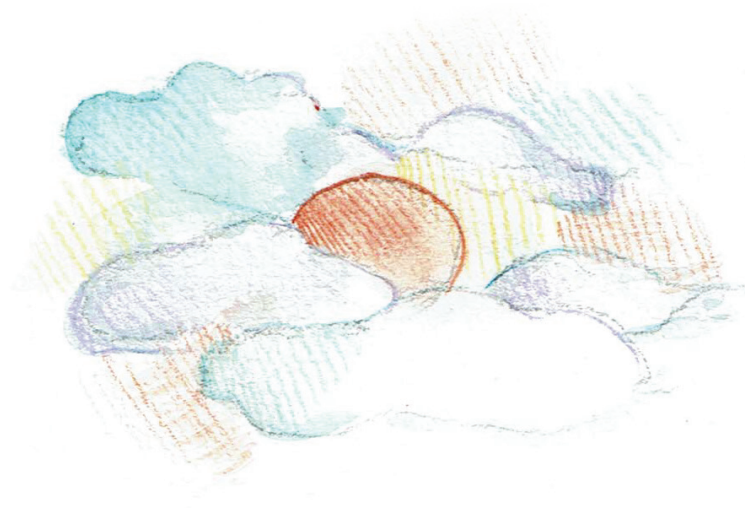
– Aizsūtiet mani uz visskaistāko vietu!

Vecāki saskatījās un sačukstējās: “Tikai ne uz Zemi, tikai ne uz turieni!”

Babīte saklausīja vārdu “Zeme” un sasita mākoņplaukstu.

– Kāpēc ne? Zeme izklausās labi! Vai tad tur līdz šim mākoņi nav bijuši?

– Bija un joprojām ir. Bet viņi tur ir uzkārušies, vēro Zemes dzīvi no augšas un uzskata, ka dara ko ļoti vērtīgu.

– Vēro, bet neko daudz nesaprot, spriežot pēc zināšanām, ko atsūta mūsu mākoņvalstībai, – karaliene paskatījās pa logu, aiz kura divi mākoņvīri brāzās ragavās, sacenšoties ātrumā un mēģinot izvairīties no mākoņšķēršļiem. Tikmēr

cits bija uzkāpis mākoņceļmalas kokā un abus pārgalvjus fotografēja, tad pāršķirstīja uzņemtos kadrus, ko uzreiz izmeta mākoņmiskastē. Ar visu fotoaparātu.

– Es gan tur visu sapratīšu! Jūs redzēsiet! – princese bija pārliecināta.

– Meitiņ, tā būtu ārkārtīgi vērtīga pieredze, taču Zemes skola ir vissarežģītākā no visām skolām! – tēvs brīdināja.

– Vēl jo labāk, – teica debesu karaļvalsts pusaudze. – Es no mācībām nebaidos. Kas man būtu jāzina, pirms turp dodos?

Karaliene bažīgi paskatījās uz karali. Viņš sarauca pieri un skaidroja:

– Tiem, kas tur mīt, dzīve ātri paskrien. Tev kā mākoņu karaļbērnām iesakām pārvērsties par kaut ko ilgmūžīgu, jo pie mums laiks nesteidzas, bet zināšanas nevar apgūt ātri. Un mūsu mākoņlaudis līdz šim nav izcēlušies ar apķērību.

– Karalis pagriezās pret logu un satrūkās: tur mēdījās milzīgs mākoņģimis bez uzacīm.

– Zeme ir pasakaini skaista, bet dzīve uz tās ir ļoti neparedzama. Mēs nevēlamies, lai tu tajā izmākoņotu savu laiku, – karaliene raizējās.

– Viss būs mākoņburvīgi! Es gribu mācīties Zemes skolā, ja vien Zeme tiešām ir skaista, – teica Babīte.

Karaliene pietuvināja mākoņbildi ar Zemes attēlu. Mākoņbērns sajūsmā iespiedzās.

Tēvs piekodināja:

– Nesaceries par daudz! Tev būs jābūt ļoti uzmanīgai, lai varētu uz Zemes atrast sev vietu, kas ļautu izprast tās likumus. No tā, ko spēsi mums atstāstīt, atkarīga mākoņkaralistes nākotne.

– Es jau sapratu. Sūtīšu jums visas mācības, kuras tur apgūšu!

– Tavas tantes un onkuļi raudzīs no debesīm, lai tev klātos labi un nekā netrūktu. Ja tā nebūs, mēs uzsūksim tevi atpakaļ mākoņvalstībā, – karaliene centīgi piekārtāja meitai bizes, kas tūdaļ atkal izjuka.

– Jā. Bet ir viens svarīgs nosacījums, – karalis pacēla mākoņrādītāju. – Mēs nedrīkstam pakļaut briesmām mākoņvalstības drošību, jo cilvēki var izrādīties ļoti gudri. Ja viņi mūs atradīs, es varu zaudēt savu mākoņtroni! Tāpēc tev būs dota tikai viena diena, lai pārvērstos par kaut ko mākoņkaralistei vērtīgu.

– Vai es varu pārvērsties par Zemes cilvēku?

– Tev kā mākoņprincesei ir īpašas spējas. Tu to vari, bet tikai uz īsu brīdi, lai saprastu, ko nozīmē būt par Zemes cilvēku. Sarunājoties tu ātrāk sapratīsi, ko darīt tālāk.

Babīte apsolīja, ka darīs visu iespējamo, lai mākoņkaraļvalstībā dzīve kļūtu interesantāka. Karaļu pāris deva savai atvasītei svētību. Pieturot projām lidojošo kroni, tēvs sniedza pēdējo padomu:

– Atceries, ka arī cilvēki paši visu var nezināt. Viņu taču ir tik daudz, un katrs citādāks. Tur, uz Zemes, notiek daudz kas savāds. Tev būs daudz jādomā ar savu mākoņgalvu!

– Labi! Un kā es zināšu, kur man jānokļūst vispirms?

– Tu nokļūsi uz Zemes tai vietā, kur kāds pirmais būs nosaucis tavu vārdu: Babīte.

– Lai veicas mācībās! – karaliene novēlēja.

– Za-ze-zi-zo-zu, – dziedāja maza meitenīte. Viņa šūpojās kokā un gaidīja, kad mamma sagatavos viņai ganībām sviestmaizes. – Du-do-di-de-da... – viņa mācījās balsīgos līdzskaņus savienot melodiskās zilbēs ar patskaņiem.

– Ba-bī... – meitene ievilka patskani “ī”, bet tad, izdzirdusi mātes ūjināšanu, atsaucās: – Te!

Pēkšņi viņai apkārt kaut kas sāka smieties un mutuļot. Kā virpuļviesulis. Meitene nespēja saskatīt, kas tas ir, un nokāpa no šūpolēm, lai pienāktu tuvāk. Viņa pieskārās tam...

– Babīte, Babīte, Babīte! – sauca mazā virpuļdejojāja. Viņa jau stāvēja ganu meitenītei tieši pretī un apbūra viņu ar savām skaistajām acīm: debeszilām, ar košzaļiem lāsumiem.

– Kas tu esi? – ganu meitene izbrīnīta aplūkoja viešņu.

– Esmu Babīte. Tu pati mani pasauci!

– Babīte? Bet tu izskaties tieši tāpat kā es! Gluži kā dvīņumāsa.

– Es nezinu, ko nozīmē dvīņumāsa, un nezinu, kā man bija jāizskatās, tāpēc es pārvērtos par tevi. Es nāku no mākoņu karaļ... – Babīte apklusā, atcerējusies tēva padomu neatklāt visu par savu mākoņvalstību. – Man vajag tavu palīdzību, jo man nav daudz laika. Draudzēsimies?

– Cik jauki! Jā, protams! Mani sauc Barbara, – ganu meitene apskāva savu jauno draudzeni, no kā Babītei pakrūtē ienāca milzu siltums. Negaidīto emociju pārņemta, viņa iegrieza jauno draudzenīti virpuļdejā.

Abas ķiķināja, līdz Barbara iesaucās:

– Rimstamies, mamma nāk!

Ganu meitenītes mamma tuvojās, nesdama rokās tarbiņu.

– Mammu, tā ir Babīte, mana dvīņumāsa! – ganu meitene priecīgi sauca jau pa gabalu.

Mamma pasmējās.

– Meitiņ, tu atkal būsi pārlicu ilgi šūpojusies. Galviņa sagriezusies. Še, ņem maizītes un dodies! Lielupe jau mauj kā traka, nevar sagaidīt.

– Bet, mamm...

Izrādījās, ka Babīti spēja redzēt tikai Barbara. Mākoņvecākiem bijusi taisnība, te neko nevar saprast: viens redz to, ko cits neredz! Dīvaini.

Babīte sajuta, ka ganu meitene viņu neapdraud, un izstāstīja viņai savu mākoņstāstu. Abas draudzenes devās ganos. Babīte lūdza, lai cilvēkbērns viņai kaut ko izstāsta, iemāca par dzīvi uz Zemes.

– Hm, bet ko lai es tev iemācu? – Barbara domīgi ielika mutē smilgas galiņu. – Es pati neko daudz nezinu. Mums ir četras govis, visbrašākā ir Lielupe. Man tās jāved ganos, lai viņas paēstu zāli un dotu mums pienu...

Babīte klausījās atplestu muti, viņas debeszilajās acīs mutuļoja mākoņi, kas uzsūca visu informāciju un saglabāja to mākoņatmiņā.

– Kaut kas neticams, – ik pa brīdīm piebilda Babīte. – Mums mākoņvalstībā nekas tāds nav jādara, jo viss, ko vajag, ir izmīcāms no mākoņiem. Mums nav ne jāēd, ne jāstrādā. Mēs to darām tikai aiz garlaicības.

Tad Babīte attapās, ka diena strauji rit, bet viņa joprojām nav izdomājusi, par ko varētu pārvērsties.

- Bet par ko tu pati vēlētos pārvērsties? – Barbara jautāja.
- Kā es to varu zināt?
- Piemēram, kas tev patīk?
- Man ļoti patīk skaistums. Es gribētu pārvērsties par kaut ko... – viņa aplūkoja spilgti dzeltenu pieneni un noplūca to, bet ganu meitene paņēma rokās citu – jau ar pūkainu galviņu.
- Par puķi varbūt? Jo skaistums ir tik... – Babīte, ieošņājusi ziedu, nošķaudījās no neparastās smaržas un nopūta Barbaras puķei visas pūkas. Bet Babītes pašas dzelteno, daiļo ziedu apēda govs – tā pati, kuru sauca Lielupe – un vēl nomaurojās.
- Skaistums ir tik gaistošs, – Babīte atzina.
- Gluži kā mākoņi, – piebilda Barbara.

– Kā mākoņi... – Babīte paskatījās uz saviem onkuļiem un tantēm.

– Tu tiešām gribi būt puķe?

– Tomēr... laikiem... drīzāk... nē... – Babīte purināja galvu.

Mākoņprincese aizdomājās par debesīm. Viņa pamanīja tajās putnus. Viens no mazākajiem skaļi čiepstēja.

– Cik skaista deja debesīs! Es taču nāku no mākoņu valstības, un vislabāk es protu lidot! Varbūt es varētu gan staigāt pa zemi, gan redzēt to no augšas un piedzīvot daudz vairāk, nekā cilvēki spēj, man tikai jāklūst par...

– Par putnu? – ganu meitene precizēja. – Tad tev jāzina, ka tā nav gluži deja, ko tu redzi. Viņi cīnās par dzīvību.

– Kā tas ir?

– Vanags mēģina noķert zvirbulēnu.

– Kāpēc?

– Lai aprītu.

Pēkšņi debesīs parādījās milzum daudz citu putnu. Tie ķērca un čiepstēja, mēģinot vanagu aizgaiņāt. Abas meitenes skatījās ar aizturētu elpu, līdz beidzot atviegloti nopūtās. Izglābts.

- Labāk es tomēr nebūšu putns.
- Es arī tā domāju.
- Viņi ir tik ļauni! – Babīte sarauca pieri.
- Vanags nav ļauns, vienkārši grib ēst.

Babīte aizvēra acis, jo lāgā nevēlējās šādu informāciju saglabāt mākoņatmiņā. Kāpēc uz Zemes visi ir tik izsalkuši?

Kamēr Babīte prātoja, Barbara ievēroja, ka dvīņumāsa pamazām kļuva caurspīdīga. To apjautusi, Babīte uztraucās, ka tūlīt mākoņvecāki, sapratuši, ka meita nespēj aptvert Zemes zināšanas, uzsūks viņu atpakaļ vienmuļajā mākoņvalstībā. No uztraukuma Babīti nomāca pelēkums.

Gotiņas nogūlās zālē, gremoja un saldeni smaržoja. Draudzenes atklāja, ka aizrunājušās nemaz nebija pamanījušas, kurp dodas. Ganu meitenīte šķita pārbijusies: viņa nepazina šīs pļavas un nezināja, kurp iet. Viņas bija apmaldījušās! Turklāt gotiņas sāka maut arvien skaļāk.

- Viņām steidzami vajag padzerties!
- Ko tas nozīmē? – mākoņprincese visu nesaprata.
- Ir jāatrod ūdens!

Barbara izstāstīja, kas ir domāts ar vārdu “ūdens”, bet neviena ūdenstilpe tuvumā un pat tālumā nebija saskatāma. Lauki bija plaši un līdzeni. Barbara sāka raudāt. Ja gotiņas nepadzirdīšot, tās varot iet bojā. Un tad nelaime piemeklēšot viņus visus.

Babīte atskārta, ka ganu meitenīti varētu nomierināt ar siltu apskāvienu, gluži kā savulaik to bija ierādījusi Barbara. Nelaimīgā draudzenīte uzreiz kļuva mierīgāka, bet arī atzina, ka Babīti arvien grūtāk saskatīt. Tad Barbara paraudzījās uz gotiņām un notrauca no vaigiem asaras, teikdama:

– Kaut būtu vismaz lietuss...

Babīte noskaidroja, kas ir lietuss, un paraudzījās uz saviem mākoņu onkuļiem un tantēm.

– Paldies, Barbara! – mākoņprincese spēji iesaucās. – Es zinu, kas es būšu! Es tev tūlīt palīdzēšu, skaties!

Babīte pasniedzās līdz debesīm, kur tante viņai piemeklēja spilgtāko un greznāko no mākoņkleitām. Princesīte to uzvilka un liegi nogūlās pļavā. Sāka līt. Zem vizuļojošas varavīksnes mākoņprincesīte pārvērtās par ezeru. Tas laistījās Babītes acu krāsā: ūdens zila debesjuma krāsā ar zaļiem lāsumiņiem – niedru saliņām.

– Babīte, Babīte, Babīte! – ganu meitenīte smējās un raudāja vienlaikus.

– Jā, es esmu Babīte, un es te palikšu. Sauciet šo par Babītes ezeru! Padzirdi gotiņas... Bet mājās tiksi, ja sekosi tam baltajam mākonītim virs tevis!

Kad Babīte pārvērtās par ezeru, viena gotiņa gan bija pamanījusies palikt tā otrā pusē. Un, lai kā viņu nelūgtos, nedevās atpakaļ. Viņa dzēra tik ilgi un daudz, ka pati pārvērtās par upi. Par lielu upi. Par Lielupi.

Bet Barbaras vecāki meitenei par to nepārmeta, jo, tā kā tuvumā nu bija Babītes ezers, viņiem turpmāk netrūka arī zivju. Tā Babīte vietējiem ļaudīm atnesa pārticību un apbrīnojamu dabas skaistumu.

Dienās, kad no ezera cēlās migla un, pārklājot ezera spoguļi, saplūda ar debesīm, Babīte tikās ar saviem mākoņvecākiem, apskāvās un stāstīja par visu, ko redzēja gan ūdensputnu acīm, gan zivju un cilvēku acīm. Un visu, ko juta caur viņu sirdīm.

Babītes ezera ūdeņos un krastos cilvēku netrūka. Tie atpūtās, mācījās, pētīja, atklāja savus dzīvesstāstus. Citi priecājās, citi skuma, bet Babīte viņus iešūpināja, mierināja un ieklausījās...

Noslēpumainā ezera vārdu daudzinaja gan uz Zemes, gan mākoņu karaļvalstī, kur dzīve sāka zaigot košākos toņos. Visi ar aizrautību mācījās ko jaunu un slavināja mākoņprincesītes sniegto viedumu.

Babīte saprata, ka uz skaistās, bet sarežģītās Zemes būs jāmacās vēl ilgi un daudz. Bet jau pirmajā mākoņvēstī uz mājām viņa rakstīja:

“Ieklausies sevī, lai saprastu, ko vēlies. Palīdzi citiem, lai iegūtu vēl vairāk!”

TAUTAS TEIKAS PAR BABĪTES EZERU

Literatūrā un globālajā tīmeklī pieejamas vairākas tautas teikas, kas vēsta par Babītes ezera vārda izcelsmi. Tavai ērtībai šeit apkopotas dažas no tām.

Babītes ezers

Tur, kur tagad Babītes ezers, bija senāk pļavas. Tur ganījuši gani govīs. Kādā karstā pēcpusdienā ganījusi lopus ganu meita Babīte. Lopi sākuši bizot. Te ganu meita ieraudzījusi, ka pie debesīm melns mākonis. Ganu meita domājusi – kaut sāktu jele lietus līt, tad lopiņi nebizotu un labāki ēstu! Tā sākusi dziedāt:

*Ej mākonī, kur iedams,
Nāc pie manis viesoties!*

Uzreiz mākonis apstājies uz priekšu iet, un sācis līt smalks lietiņš. Bet ganu meita tikai dziedājusi. Tad sākušas zivtiņas līt, un mākonis sācis rūkt. Ganu meita izbijusies un sākusi lopus dzīt no pļavas ārā. Bet viena raibaļa nekustējusi ne no vietas. Ganu meita to atstājusi un sākusi dzīt citus lopus, bet pēdīgi sabijusies un gājusi dzīt raibaļu. Bet raibaļa īdējusi un negājusi ne no vietas. Mākonis nonācis zemē rūkdams. Noslīka Babīte un raibaļa. To ezeru nosauca par Babītes ezeru.

Pierakstījis O. Ēķis 1930. gadā (965, 24. A. Ēķis Kuldīgas Kursīšos, 35. g.v.)

Avots:

Latviešu tautas skaistākās teikas. Sast. Inese Pelūde – Rīga: Zvaigzne ABC, 2010 – 224 lpp. (49. lpp.)

Kā Babītes ezers cēlies

Tur, kur tagad atrodas Babītes ezers, agrāk bijis tukšs klajums. Tur atnākuši cilvēki, uzcēlušī būdas, sākušī audzēt lopus. Tur apmetusies arī vecene Baba.

Agrāk jau vienmēr vajadzēja upurēt lopus Dievam. Baba bijusi varen skopa, šī Dievam upurējusi tikai vecos un vājos lopus. Dievs par to sadusmojies un sūtījis pārkonu ar lietu. Baba gan lūgusies, lai Dievs nogriež negaisu, bet Dievs nav klausījis.

Sācies neredzēts negaiss. Lietus noslīcinājis Babu ar visiem lopiem. Tur tad radies Babītes ezers.

Pierakstījusi E. Melne. 1971. gadā (2000, 3215. Fricis Dorbe Ventspils Zlēkās, 79. g.v.)

Tagad ir ezers, bet bija pļava. Pļavā ganīja Babīte govīs. Te uzreiz nāca liels mākonis. Babīte teica: Tur nāk ezers. – Un mākonis nogāzās zemē un pārvērtās par ezeru. Babīte pati pārvērtās par akmeni. Lielais akmens ezera krastā ir Babīte, mazie – govīs.

Pierakstījusi R. Tavare. 1963. gadā (1965, 1482. Mārīte Kvāle Tukuma Remtē)

Avots:

Latviešu tautas teikas: Izcelšanās teikas. Izlase / Sast. un ievada autore Alma Ancelāne – Rīga: Zinātne, 1991 – 494 lpp., il. (219. - 220. lpp.)

Radošs uzdevums

MANA BABĪTE

Uzzīmē, ielīmē, uzraksti, kāda ir Tava Babīte!*

* Ja šī ir bibliotēkas grāmata, lūgums pildīt šo uzdevumu uz atsevišķas lapas!

Kas ir Babīte? Katram tās iedzīvotājam un viesim šis vārds nozīmē kaut ko citu. Svarīgākais ir izdomāt, ko tas nozīmē Tev! Un Tava Babīte var būt pavisam neparasta, fantastiska, dažādu iztēles notikumu un pavisam īstu atmiņu piepildīta.

Šī grāmata ir domāta Tavai iedvesmai. Tajā lasīsi rakstnieces Ilzes Aizsilas pasaku “Teiksma par Babīti”, ko ilustrējusi jaunā māksliniece Kate Daniela Mičule. Bet šis nav vienīgais nostāsts par Babītes ezera un tā nosaukuma izcelsmi – grāmatā lasīsi arī latviešu tautas teikas par šo vietu. Gribi teikt, ka tā nu noteikti nevarēja būt, bet patiesībā bija pavisam citādi? Tavai iztēlei atstāta vieta radošajā uzdevumā “Mana Babīte”.

Lai “Teiksma par Babīti” noder iedvesmai, labāk iepazīstot savu apkārtni un bagātinot to ar savām domām!

ISBN 978-9934-550-48-5

9 789934 550485 >

#DAUDZINĀMBABĪTI

Grāmata tapusi pašvaldības projektu konkursā “Ģimenei. Videi. Izaugsmei Babītes novadā”.